

บทที่ 2

กำเนิดของทุนเยวราชทั้ง 4 กลุ่มทุน

ในบทนี้จะประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก คือส่วนที่ว่าด้วยลักษณะร่วมที่สำคัญของทุนเยวราชทั้ง 4 กลุ่ม และส่วนที่สอง คือส่วนที่ว่าด้วยผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อทุนเยวราชทั้ง 4 กลุ่ม

1. ลักษณะร่วมที่สำคัญของทุนเยวราชทั้ง 4 กลุ่ม

จากการศึกษาประวัติการกำเนิดของทุนเยวราชทั้ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มทุนธนาคาร ของตระกูลโสภณพานิช กลุ่มทุนอุตสาหกรรมเกษตร ของตระกูลเจียรนวนนท์ กลุ่มทุนสินค้าอุปโภคบริโภค ของตระกูลโชควัฒนา กลุ่มทุนสิ่งทอ ของตระกูล “คารกานนท์” พบว่ากลุ่มทุนทั้ง 4 มีลักษณะร่วมที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรกการเป็นกลุ่มชาวจีนอพยพรุ่นใหม่ และ ประการที่สองการสะสมทุนโดยการทำการค้า

1.1 การเป็นกลุ่มชาวจีนอพยพรุ่นใหม่

บรรพชนรุ่นแรกที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยของกลุ่มทุนทั้ง 4 ได้อพยพเข้ามาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2441 ถึง 2464 ตรงกับปลายสมัยรัชการที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ของไทย ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ประเทศจีนประสบปัญหาทางการเมืองอย่างหนัก จนมีคำกล่าวว่าเป็นยุคแห่ง “กบฏ” ของจีน กล่าวคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2441 เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างราชสำนักแมนจูของราชวงศ์ชิงกับฝ่ายปฏิวัติที่นำโดยคังอิ้วหุยและซุนยัตเซ็น แม้ว่าราชสำนักจะเป็นฝ่ายชนะ แต่หลังจากนั้นก็มีความวุ่นวายทางการเมืองตามมาอีกหลายครั้ง คือ กบฏนักมวยในปี พ.ศ. 2443 การปะทะระหว่างราชสำนักกับฝ่ายต่อต้านระหว่างปี พ.ศ. 2448 ถึง 2454 การกบฏในมณฑลกวางตุ้ง 4 ครั้ง ระหว่างปี พ.ศ. 2451 ถึง 2454 เกิดสงครามกลางเมืองเพื่อล้มราชวงศ์ชิงในปี พ.ศ. 2455 และเกิดสงครามกลางเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2459 ถึง 2471 เนื่องจากการแย่งชิงอำนาจระหว่างขุนศึกประจำถิ่นต่างๆ ซึ่งเกิดซ้ำซ้อนในเวลาเดียวกันกับสงครามระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์¹

ความวุ่นวายทางการเมืองเหล่านี้ส่งผลต่อประชาชนจีนอย่างมาก พวกเขาที่มีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นสาหัส จึงต้องอพยพออกนอกประเทศขนานใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทจากมณฑลกวางตุ้งซึ่งเป็นหนึ่งในสมรภูมิสำคัญ ซึ่งในหมู่ชาวจีนจากกวางตุ้งนั้นส่วนหนึ่งก็คือชาวจีนแต่จิวที่หลั่งไหลมาสู่ประเทศไทย รวมทั้งบรรพชนรุ่นแรกในประเทศไทยของกลุ่มทุนทั้ง 4 กลุ่มนี้ด้วย คือ ตั้ง

¹ เจียน ชีระวิทย์, วิชาพัฒนาการการเมืองการปกครองของจีน. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 90.

พัน บิดาของชิน โสภณพนิช อพยพเข้ามาสู่เมืองไทยราวปี พ.ศ. 2443-2444² ลีซอกเปียว บิดาของเทียม โชควัฒนา อพยพเข้ามาในปี พ.ศ. 2464³ ตั้งเชียวเซ่ง บิดาของคำหริ ดารกานนท์ อพยพเข้ามาในราวปี พ.ศ. 2445-2446⁴ และเจี๋ยเอ็กซอ บิดาของ ธนินท์ เจียรวนนท์ อพยพเข้ามาในปี พ.ศ. 2464⁵

การที่บรรพชนรุ่นแรกที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยของกลุ่มทุนทั้ง 4 อพยพเข้ามาในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้พวกเขาถูกจัดว่าเป็นกลุ่ม “จีนใหม่” ในสังคมไทย คนเหล่านี้ไม่อาจรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับนายทุนชาวจีนรุ่นก่อนพวกเขาได้ เพราะชาวจีนกลุ่มที่อยู่มาก่อนนั้นได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2356 ถึง 2388 เนื่องจากหลบหนีภัยสงครามระหว่างจีนกับจักรวรรดินิยมตะวันตกที่รุกรานชายฝั่งตะวันออกของจีน อันตรงกับช่วงสมัยรัชการที่ 2 ถึงรัชกาลที่ 3 ของไทย⁶ กลุ่มทุนจีนรุ่นก่อนเหล่านี้สามารถอาศัยช่องว่างทางเศรษฐกิจการเมืองไทยซึ่งประชาชนไทยส่วนมากติดอยู่ในพันธะของระบบไพร่ทาส ชาวจีนได้เข้ามาเป็นแรงงานอิสระและเป็นพ่อค้า จนสามารถสะสมทุนได้อย่างรวดเร็ว เกิดเป็น “นายทุนการค้า” ซึ่งต่อมาได้อาศัยกลไกของรัฐในการทำการค้าคือกลายเป็น “นายทุนข้าราชการ” หรือ “นายทุนขุนนาง” กล่าวคือ เป็นผู้ดำเนินการค้าให้กับพระมหากษัตริย์และขุนนาง เป็นนายทุนจากระบบภาษีอากรผูกขาดหรือ “เจ้าภาษีนายอากร” เป็นนายทุนจากระบบเหมาเมือง และเป็นนายทุนได้ทุนร่วมของชนชั้นปกครอง⁷ ซึ่งนายทุนจีนเหล่านี้มักได้รับพระราชทานยศขุนนางและกลายเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นสูงในสังคมไทยไปแล้ว⁸ ดังนั้นชาวจีนที่เข้ามาใหม่จึงไม่อาจเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนายทุนชาวจีนรุ่นก่อนพวกเขาได้

นอกจากนี้ พวกเขาต้องอาศัยเวลาอีกระยะเวลาหนึ่งกว่าที่จะสามารถสะสมทุนจนกลายเป็นนายทุนได้ แต่ก็ปรากฏว่าเมื่อพวกเขาสะสมทุนได้แล้วเงื่อนไขทางการเมืองของไทยก็เข้าสู่ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เสียแล้ว พวกเขาจึงไม่อาจจะขยับสู่ความเป็นขุนนางในระบบอบสัคคตินาเก่า และไม่อาจจะพึ่งพากลไกของระบอบเก่าได้อีกต่อไป

² ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2. (กรุงเทพมหานคร : เนชั่น, 2544), หน้า 244.

³ สมใจ วิริยะบัณฑิตกุล, สหพัฒนาฯ โดแล้วแตกและแตกแล้วโต (กรุงเทพ : ผู้จัดการ, 2534), หน้า 25.

⁴ ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. 55 ตระกูลดัง ภาค 1, หน้า 132.

⁵ วิชัย สุวรรณบรรณ, ซี.พี. ธุรกิจไร้พรมแดน. (กรุงเทพมหานคร : โครงการหนังสือเฉพาะกิจ หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2536), หน้า 9.

⁶ สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, “การควบคุมชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการปฏิรูปการปกครอง 2325-2435,” ใน สุภางศ์ จันทวานิช, บรรณาธิการ. ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียนที่เฉาซัน (สมัยที่ 1 2310-2393). (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 119.

⁷ สิริลักษณ์ สักดิ์เกรียงไกร, ต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนในประเทศไทย พ.ศ. 2398 – 2453 (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์, 2521), หน้า 61.

⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 76.

1.2 การเริ่มสะสมทุนด้วยการทำการค้า

แม้ว่าบรรพชนรุ่นแรกในเมืองไทยของตระกูลโสภณพนิช และตระกูลโชควัฒนา จะเริ่มต้นเลี้ยงชีพด้วยการเป็นแรงงานรับจ้าง แต่อชีพที่ทำให้พวกเขาสามารถสะสมทุนได้อย่างจริงจังจนทำให้กลายเป็นนายทุนที่จะมีการลงทุนซ้ำและสะสมทุนจนกลายเป็นนายทุนใหญ่ในเวลาต่อมานั้น ก็คือ การทำการค้า ส่วนอีกสองตระกูลคือ คือ ตระกูลคารากานนท์ และตระกูลเจียรนวนนท์ นั้นเริ่มต้นประกอบอาชีพในประเทศไทยโดยการทำการค้ามาตั้งแต่ต้น และได้อาศัยการค้าเล็กๆ ของตนนั้นสะสมทุนและลงทุนซ้ำจนกลายเป็นกิจการใหญ่ในที่สุด

(1) ตระกูลโสภณพนิช

ตั้งพัน ผู้เป็นบิดาของเด็กชายตั้งเพี้ยกชิง หรือ ชิน โสภณพนิช เป็นชาวจีนโพ้นทะเลเชื้อสายแต้จิ๋ว มีพื้นเพอยู่ที่บ้านซัวอ่าว ตำบลหับชัว อำเภอเตี้ยเอี้ย มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน เดินทางเข้ามายังประเทศไทยราวปี พ.ศ. 2443-2444 เขาประกอบอาชีพเป็นแรงงานรับจ้าง ต่อมาได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวไทย ผู้มีอาชีพเป็นชาวสวนละแวกวัดไทร บางขุนเทียนชื่อ “สุน” ต่อมาตั้งพันได้เป็นเสมียนโรงไม้ สองสามีภรรยาามีบุตรธิดารวม 5 คน มีบุตรชายคนเดียวชื่อ “ตั้งเพี้ยกชิง” หรือ “เพี้ยกชิง แซ่ตั้ง” ส่วนอีก 4 คน เป็นบุตรสาว แต่ไม่ทราบว่าใครอยู่ที่ไหน ในปี 2458 ขณะที่เด็กชายเพี้ยกชิงอายุประมาณ 5 ขวบ พันผู้เป็นบิดาก็ได้นำไปฝากไว้กับมารดา หรือ “ย่า” ของเด็กชายเพี้ยกชิง ที่ตำบลหับชัว มณฑลกวางตุ้ง เพื่อให้บุตรคนเดียวของเขาคนนี้ได้เรียนหนังสือหนังสือหาตามอัตภาพ และช่วยครอบครัวที่ประเทศจีนทำไร่นา⁹

ตั้งเพี้ยกชิงเริ่มต้นเข้าเรียนที่โรงเรียนจ๊กชิ่ง จากนั้นก็ได้ย้ายไปเรียนต่อชั้นมัธยมที่หลักโตว ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในตำบลหับชัว มณฑลกวางตุ้ง นั่นเอง เพี้ยกชิงทำงานพลางเรียนพลาง จนกระทั่งจบการศึกษาระดับมัธยมต้น ขณะที่อายุประมาณ 15-16 ปี แต่เพราะความจำเป็นที่จะต้องทำงานหาเงิน และส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่กำลังลำบากยากเข็ญ จึงต้องเดินทางกลับประเทศไทยโดยด่วนตามคำร้องขอของบิดา เพราะบิดาล้มป่วยได้ลาออกจากการเป็นเสมียนโรงไม้ ไม่สามารถส่งเงินทองไปให้เขาที่เมืองจีน

ทันทีที่ตั้งเพี้ยกชิงกลับมาใช้ชีวิตในเมืองไทย บิดาได้นำไปฝากให้เป็นแรงงานลูกจ้างในเรือรับส่งสินค้าที่เรียกว่า “เรือโยง” ซึ่งรับสินค้าประเภทพืชไร่ระหว่างกรุงเทพฯ กับอยุธยา โดยมีหน้าที่ถือเรือค้าใบเรือ และแบกหามสินค้าระหว่างการเดินทาง¹⁰

แต่ เพียง 2-3 เดือน หลังจากนั้น ตั้งเพี้ยกชิงก็ได้งานใหม่ จากการฝากฝังของบิดาคือ การไปเป็นเด็กรับใช้ในร้านขายไม้ชื่อ “เอี้ยะเส็ง” ริมคลองผดุงกรุงเกษม ใกล้ ๆ วัดเทพศิรินทราวาส ทำ

⁹ ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2. (กรุงเทพมหานคร : เนชั่น, 2544), หน้า 244.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 246.

หน้าที่สารพัดอย่างที่ภาษาจีนเรียกว่า “พะจ๊ีบ” หรือ แปลว่า “ทำงานสิบอย่าง” ซึ่งคนที่ทำหน้าที่พะจ๊ีบได้นั้นต้องมีความรู้ในขั้นอ่านออกเขียนได้อยู่ในระดับดี การที่ตั้งเพี้ยกซิ่งได้ทำหน้าที่นี้เป็นเพราะว่าเขาสามารถอ่านออกเขียนได้ดี ทั้งนี้การ “ทำงานสิบอย่าง” นั้นแปลว่าทำหลายหน้าที่ในเวลาเดียวกัน เช่น เป็นเสมียน ทำความสะอาด จัดสินค้าให้เป็นหมวดหมู่ อีกทั้งคอยยกและขนสินค้าไปส่งเมื่อลูกค้ามาสั่งซื้อ รวมทั้งคอยชงน้ำชาเลี้ยงแขกที่มาติดต่อกับเจ้าแก้วในร้าน และยังมีหน้าที่อีกอย่างหนึ่งที่ตั้งเพี้ยกซิ่ง ต้องกระทำเป็นประจำทุกวัน ก็คือ ทำหน้าที่เป็น “อาโจ้ง” หรือเป็นคนหุงหาอาหารให้แก่เพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นลูกจ้างในร้านค้าไม้แห่งนี้ ตามธรรมเนียมของชาวจีนที่นิยมหุงหาอาหารให้แก่ลูกจ้างรับประทานกันในบริษัทห้างร้าน¹¹

หลังจากนั้นไม่นาน เจ้าแก้ว “เจียม ชัยเกียรติ” เจ้าของร้านค้าไม้แห่งนี้ ก็ได้เลื่อนตำแหน่งตั้งเพี้ยกซิ่งเป็น “เสมียน” ซึ่งเป็นทั้งคนทำบัญชีและพนักงานขายไม้ คือตอนกลางคืนจะลงบัญชีรายการสินค้า ส่วนกลางวันเป็นพนักงานขายไม้ การที่ตั้งเพี้ยกซิ่งได้เลื่อนตำแหน่งจากงาน “พะจ๊ีบ” เป็น “เสมียน” เพราะวันหนึ่งผู้เป็นเจ้าของร้าน เห็นลายมือภาษาจีนของตั้งเพี้ยกซิ่งแล้ว ก็เกิดความพอใจว่าเป็นคนที่เขียนภาษาจีนได้สวยงามเป็นระเบียบดี จึงเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น คือ ตำแหน่งเสมียนเสมือนพนักงานบัญชีในยุคนี้¹²

ตั้งเพี้ยกซิ่งเป็นเสมียนอยู่ประมาณ 3 ปี เจ้าแก้ว “เจียม ชัยเกียรติ” เจ้าของร้านไม้แห่งนี้จึงได้เลื่อนตำแหน่งให้เขาอีกครั้ง จากเสมียนขึ้นไปเป็น “หลงจู๊” หรือที่แปลเป็นไทยว่า “ผู้จัดการทั่วไป” เพราะเจ้าแก้วมองเห็นความซื่อสัตย์สุจริต และความเอาการเอางานอย่างสม่ำเสมอ เฉพาะอย่างยิ่งความเฉลียวฉลาดปราดเปรื่องในการใช้ลูกคิด และคล่องแคล่วว่องไวในการคิดคำนวณ ไม่ว่าจะเป็นการคิดหน้าไม้ หรือคำนวณราคาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็สามารถคำนวณได้รวดเร็วแทบไม่ต้องใช้ลูกคิดช่วยเสียด้วยซ้ำ คุณสมบัติที่ประทับใจผู้เป็นเจ้าของอีกประการหนึ่งก็คือ เขามีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า

ด้วยเหตุนี้ เมื่อเจ้าแก้ว เจียม ชัยเกียรติ ได้ขยายกิจการร้านค้าไม้ออกไปอีกแห่งหนึ่ง พร้อมกับยกระดับการค้าจากร้านขายไม้ธรรมดาขึ้นเป็นบริษัท เอี้ยะเส็ง จำกัด จึงยกฐานะลูกจ้างคนนี้ให้สูงขึ้นจากเสมียนเป็นหลงจู๊ พร้อมทั้งเพิ่มเงินเดือนใหม่จาก 8 บาท เป็น 20 บาท หลังจากมีงานทำเป็นหลักแหล่งแน่นอนมั่นคงแล้ว ตั้งเพี้ยกซิ่งก็ได้ศึกษาหาความรู้ด้านภาษาไทยโดยไปเรียนพิเศษที่โรงเรียนสอนภาษาไทยช่วงกลางคืน เพื่อให้มีความแตกฉานด้านภาษาไทยยิ่งขึ้น เพราะก่อนหน้านี้เขาสามารถพูดและเขียนภาษาไทยได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากการสอนของพระภิกษุที่อยู่ในวัดเทพศิรินทราวาส ใกล้ร้านค้าไม้เอี้ยะเส็ง¹³

ตั้งเพี้ยกซิ่งทำหน้าที่หลงจู๊ บริษัท เอี้ยะเส็ง จำกัด อยู่ไม่นาน บิดาก็ได้นำเขากลับไปประเทศจีนอีกในปี พ.ศ. 2474 ขณะที่มีอายุประมาณ 21 ปี เพื่อแต่งงานกับหญิงชาวจีนที่ชื่อ “ซางเลาไวอิง”

¹¹ สัมภาษณ์ วีระ รมยะรูป, 22 สิงหาคม 2549.

¹² ชนวัฒน์ ทรัพย์ไพบุลย์. ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2. หน้า 250.

¹³ สัมภาษณ์ วีระ รมยะรูป, 22 สิงหาคม 2549.

ต่อมาทั้งสองได้ตัดสินใจมาใช้ชีวิตคู่ทำมาหากินในประเทศไทย ไม่นานเมื่อภรรยาที่ตั้งท้องบุตรชายคนแรกจึงได้พากลับไปเมืองจีน หลังจากภรรยาคลอดบุตรชายคนแรกคือ “โรบิน” หรือ “ระบิล โสภณพนิช” และฝากฝังบุตรคนนี้ให้อยู่ในความดูแลของญาติแล้ว ตั้งเพี้ยกซิ่งและภรรยาได้ตัดสินใจย้อนกลับมาประเทศไทย โดยกลับมาทำงานเป็นหลงจู้ที่ร้านค้าไม้เอี้ยะเส็งตามเดิม พร้อมกับอาศัยอยู่กับภรรยาที่ร้านแห่งนี้ด้วย ที่ร้านเอี้ยะเส็งนี้เอง ขางเลาไวอิง ได้ให้กำเนิดบุตรชายอีกคนหนึ่งเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2476 (ตามปฏิทินจีน) หรือ ปี 2477 (ตามปฏิทินสากล) ชื่อ “ชาติรี โสภณพนิช” หรือที่ชื่อภาษาจีนว่า “ตั้งอู้อั้ง” หรือ “อู้อั้ง แซ่ตั้ง” หรือที่มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “อึ้งเคร”

ในช่วงที่ตั้งเพี้ยกซิ่งมีทายาทสืบสกุลอีกคนหนึ่งนั้น แม้เป็นช่วงที่เขาพอมีฐานะทางการเงินดียิ่งขึ้นกว่าเดิมมากแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่าร้านค้าไม้ของ บริษัท เอี้ยะเส็ง จำกัด เกิดไฟไหม้ ไม่อาจจะประกอบกิจการต่อไปได้ เป็นเหตุให้เขาต้องตกงานและปราศจากที่พึ่งพิง จนต้องอพยพครอบครัวกลับไปพำนักที่เมืองจีนเป็นการชั่วคราว ในการกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในเมืองจีนครั้งนั้น เป็นครั้งที่ตั้งเพี้ยกซิ่งได้มีโอกาสร่วมงานกับ “เจียเอ๊กฮั่ว” ซึ่งเป็นนักธุรกิจเดินเรือที่กว้างขวางในชั่วเวลา โดยตั้งเพี้ยกซิ่งร่วมธุรกิจเดินเรือระหว่างชวเถากับเซียงไฮ้ แต่ในปี 2482 ขณะที่มียายุ 26-27 ปี เขาก็ตัดสินใจเลิกอาชีพนี้ พร้อมกันนั้นก็เดินทางกลับประเทศไทย

จากนั้นเขาได้นำเงินสะสมมาร่วมลงทุนกับเพื่อนเพื่อทำการค้าคือ “แต้แก้งฮั้ง” หรือ “แก้งฮั้ง แซ่แต้” ซึ่งรู้จักคุ้นเคยกันตั้งแต่เขาทำงานที่ บริษัท เอี้ยะเส็ง จำกัด ทั้งสองร่วมทุนกันเปิด บริษัท “เซียมเฮงล้ง จำกัด” จำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง ซึ่งเป็นอาชีพที่พวกเขาถนัดและมีประสบการณ์ยาวนาน

ปี 2482 ยังเป็นปีที่เขามีภรรยาเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นครูสอนภาษาจีนชื่อ “บุญศรี” หรือที่มีชื่อจีนว่า “ไฉ่” ที่ใคร ๆ มักจะเรียกว่า “อาไฉ่” ทั้งสองมีบุตร-ธิดารวม 5 คน ชื่อ ชาญ, โชติ, ชัย, ชดช้อย และเชิดชู ขณะเดียวกันบุตรชายทั้งสองของเขากับ “ขางเลาไวเอง” ภรรยาคนแรกคือ ชาติรี โสภณพนิช และ ระบิล โสภณพนิช ก็ยังคงอยู่กับครอบครัวมารดาที่ประเทศจีนต่อไป¹⁴

หลังจากนั้น “ตั้งเพี้ยกซิ่ง” ก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นไทยว่า “ชิน โสภณพนิช” เพื่อลงทะเบียนกับทางการในฐานะ “เจ้าของกิจการ” เป็นครั้งแรก แม้จะอยู่ในฐานะผู้ถือหุ้นเพียงน้อยนิดจำนวน 5 หุ้นจาก 150 หุ้นก็ตาม¹⁵

บริษัท เซียมเฮงล้ง จำกัด เจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว เป็นที่รู้จักมักคุ้นอย่างแพร่หลายของผู้อยู่ในวงการก่อสร้างยุคนั้น จนกลายเป็นบริษัทที่มีชื่อเสียงทางด้านจำหน่ายอุปกรณ์ก่อสร้างครบวงจร ซึ่งทำให้ ชิน สามารถสะสมทุนได้เป็นกอบเป็นกำในเวลารวดเร็ว

¹⁴ สัมภาษณ์ วีระ รมยะรูป, 22 สิงหาคม 2549.

¹⁵ ชนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2, หน้า 252.

(2) ตระกูลโชควัฒนา

บรรพชนรุ่นที่ 1 ในประเทศไทยของตระกูลโชควัฒนา เริ่มประกอบอาชีพในประเทศไทยโดยเป็นแรงงานรับจ้าง แล้วสะสมทุนจากการรับจ้างเขียนโปยก๊วนซึ่งมีค่าจ้างสูง หลังจากนั้นจึงนำทุนที่สะสมได้ไปลงทุนทำการค้า

ลี้ฮกเปี้ยว เกิดที่ตำบลเต๋จูเลีย อำเภอโศก จังหวัดมณฑลทกวางต้ง มีอาชีพทำนา อพยพมาเมืองไทยเมื่อปี พ.ศ. 2464 เพราะความยากจนและหนีภัยสงคราม เมื่อเข้ามาในไทยแล้วเขาก็ได้เริ่มประกอบอาชีพด้วยการเป็นแรงงานรับจ้างโดยทำงานรับจ้างทุกอย่าง แต่เขาเป็นคนที่อ่านออกเขียนได้ ดังนั้นเมื่ออยู่ในเมืองไทยนานวันขึ้นก็เริ่มรู้ช่องทางที่จะหาเงินอย่างไม่ต้องลำบากมาก เขาจึงเช่าบ้านอยู่ในสำเพ็งและรับจ้างเขียน “โปยก๊วน” ให้กับคนจีนที่ต้องการส่งเงินกลับบ้านที่ประเทศจีน ทั้งนี้สังคมของแรงงานจีนอพยพนั้นมีคนที่สามารถเขียนหนังสือได้อยู่ไม่มากนัก แต่การเขียนหนังสือได้กลับเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในการที่จะส่งเงินสะสมจากค่าจ้างแรงงานที่ได้กลับไปให้ครอบครัวในเมืองจีน ดังนั้นผู้มีทักษะในการเขียนหนังสือแค่พออ่านออกเขียนได้แล้วทำอาชีพรับจ้างเขียนโปยก๊วนจึงมีค่าจ้างที่แพงมาก ได้รับค่าจ้างถึงเดือนละ 30 บาท ซึ่งเงินจำนวนนี้ในสมัยนั้นถ้าเทียบกับค่าเงินในปัจจุบันก็จะตกเดือนละเกือบหมื่นบาททีเดียว¹⁶ ค่าจ้างจากการเขียนโปยก๊วนจึงทำให้ลี้ฮกเปี้ยวสามารถสะสมทุนได้อย่างรวดเร็ว

มักจะมีคำกล่าวกันว่าคนเรานั้นจะไปได้ดีต้อง “เก่ง” บวก “เฮง” ด้วย ลี้ฮกเปี้ยวก็เป็นเช่นนั้น นั่นคือบังเอิญเขาถูกหวย กข. ถึงสองรอบเช้า-ดึก ได้เงินมาถึง 1,300 บาท เงินจำนวนนี้หากเทียบมูลค่าปัจจุบันคงจะประมาณ 4 แสนกว่าบาท นับว่าเป็นทุนพอที่จะตั้งร้านทำมาค้าขายเองได้ แต่ฮกเปี้ยว ซึ่งเป็นพี่ชายคนโต ของครอบครัวยังเสียขายเงินรายได้เดือนละ 30 บาทอยู่ จึงมอบเงินจำนวนนี้ให้น้อง ๆ 6 คนไปตั้งร้านอยู่แถว ๆ วัดโกสีย์ ๆ สีแคววัดตึก อำเภอสัมพันธวงศ์ ในชื่อ “เปี้ยวฮะ” ขายข้าวสาร น้ำตาล แป้งหมี่ ฯลฯ¹⁷

เทียม โชควัฒนา หรือ ลี้เฮงเทียม เกิดในขณะที่บิดารับจ้างเขียน “โปยก๊วน” จึงพอมีเงินส่งเสียให้เขาเรียนได้ ในวัยเด็กนั้นเทียมได้ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนผยอง ซึ่งเป็นโรงเรียนจีนที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น มีเพื่อนร่วมชั้นเรียนหลายคน เช่น เฉลิม ขงบุญเกิด อดีตผู้อำนวยการการกองพิมพ์ธนบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย ต่อมาเขาได้เข้าไปเรียนที่โรงเรียนจีนชื่อ “หวงหวล” ซึ่งแปลเป็นไทยว่า “วิญญานผิวเหลือง” เป็นการเรียนในหลักสูตรวิชาครูซึ่งนับเป็นระดับที่สูงที่สุดสำหรับโรงเรียนจีนในสมัยนั้น ที่นั่นเองเขาได้พบกับเพื่อนนักเรียนคนหนึ่งชื่อ ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ หรือ “ไคว่ดงหมง” ซึ่งคนทั่วประเทศรู้จักเขาดี

¹⁶ สัมภาษณ์ ศิรินา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

¹⁷ สมใจ วิริยะบัณฑิตกุล, สหพัฒนาฯ โดแล้วแตกและแตกแล้วโต, หน้า 26.

ในขณะที่ประสิทธิ์ซึ่งฝันเพเป็นคนละเชิงเทรา มีพ่อเป็นเจ้าของตลาดแล้วก็ยังทำโรงยัดด้วย ก็เรียกว่าอยู่ในฐานะที่ดีมากในยุคนั้น ประกอบกับความเป็นคนที่รักหนังสือเป็นชีวิตจิตใจเรียนจบ และได้เป็นครูสอนหนังสือที่โรงเรียนนั่นเอง ต่อมาได้ทุนไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยจืหนาน เรียนวิชาครูเป็นหลัก กลับมาเรียนต่อด้านกฎหมายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนได้นิติศาสตร์บัณฑิต¹⁸

เทียม นั้นเรียนไม่จบต้องลาออกกลางคันเพื่อไปช่วยบิดาซึ่งย้ายเข้าไปทำการค้าร่วมกับน้อง ๆ ที่ “เปี้ยวสะ” เขาเริ่มทำงานด้วยวัยเพียง 15 ปี ตรงกับปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เหตุผลประการสำคัญที่ทำให้สีกเปี้ยวตัดสินใจเลิกอาชีพรับจ้างเขียน โปยก๊วนก็เพราะในช่วงนั้นกิจการส่งโปยก๊วนซบเซาลง¹⁹

ทั้งนี้หลังจากเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) ทั่วโลกใน ค.ศ. 1930 อันตรงกับปี พ.ศ. 2473 ซึ่งส่งผลทำให้เศรษฐกิจของไทยซบเซาอย่างหนัก รัฐบาลประสบปัญหาทางการคลังจนถึงกับต้องตัดงบประมาณ และปลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมาก ดังที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า “ถูกคูล” จากภาวะดังกล่าวทำให้รัฐบาลไทยในเวลานั้นออกกฏระเบียบจุกจิกหลายประการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 เป็นต้นมา เพื่อควบคุมการส่งเงินกลับประเทศของชาวจีน²⁰

เทียมเริ่มทำงานด้วยการรับผิดชอบงานธุรการ ทำงานทุกอย่างในร้านหรือที่เรียกกันว่า “อาเนี้ยว” เทียมมีหน้าที่ต้องแบกขว้างซื้อของรินน้ำชาต้อนรับแขก สรุปล้างงานอะไรที่หนัก ๆ เทียมถูกสั่งให้ทำหมด เขาต้องทำงานแบกหามทุกชนิดราวกับ “จับกัง” ส่วนงานสบาย ๆ ลูก ๆ ของอาก็จะทำกัน ในสมัยนั้นร้าน “เปี้ยวสะ” ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นของ “สีกเปี้ยว” อยู่ในมือของบรรดาน้องชาย โดยเฉพาะน้องชายคนหนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็น “หลงจู๊” ดังนั้นสิทธิ์ขาดในการบริหารและดำเนินการภายในร้านจึงตกเป็นของน้องชายแทบทั้งสิ้น กล่าวกันว่าเพราะสีกเปี้ยวเป็นคนหัวอ่อน “รักพี่รักน้อง” และจัดว่าเป็นคนซื่อ ๆ น้อง ๆ จึงไม่เกรงใจ แถมยังดูแลรังแกเอาอีกด้วย เทียมต้องทำงานหนักถูกใช้งานเหมือนจับกัง ในขณะที่ลูก ๆ ของอาได้เรียนสูง บางคนก็ได้ไปเมืองนอกเมื่อต้องเผชิญกับสภาพเช่นนี้เทียมจึงรู้จักกับความโกรธ เกลียด และเจ็บแค้นเป็นครั้งแรกในชีวิต

เหตุที่ทำให้บรรดาน้องชายเห็นว่าพวกเขามีบุญคุณต่อพี่ชายและลูกอย่างมากก็เพราะพวกเขาเป็นคนตั้งกิจการขึ้นมา แม้ว่าจะใช้เงินทุนเริ่มต้นจากพี่ชายก็ตาม อาเคยเรียกเทียมไปพูดอย่างไม่ไว้หน้าหลายต่อหลายครั้งว่า “กิจการร้านเปี้ยวสะของเตี้ยเอ็งนะที่จริงแล้วฉันเป็นผู้ก่อตั้ง การที่ทุกวันนี้พวกเราแต่ละคนสามารถมีกินมีใช้โดยไม่ต้องลำบาก แกรู้ไหมว่าเพราะอะไรไม่ใช่เพราะการทำงานอย่างหนักของฉันทนหรือ ถ้าไม่ได้ฉัน เห็นทีพวกแกจะต้องเป็นขอทาน พวกแกคงไม่มีปัญญาทำมาหากินอะไรได้” เมื่อเทียมเข้ามาทำงานใหม่ เขาเคยถูกอาคนหนึ่งสบประมาทอย่างแรงว่า “คนอย่าง

¹⁸ ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. 55 ตระกูลดัง ภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพฯธุรกิจ, 2543), หน้า 125.

¹⁹ สัมภาษณ์ ศิริณา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

²⁰ สุชาติ ตันตสุรฤกษ์, โปยก๊วน การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 71-72.

แก ไม่ได้ความ ถึงจะแต่งงานออกเรือนไปแล้ว ก็คงจะไม่มีปัญญาแม้กระทั่งจะหาเงินมาเลี้ยงลูกเลี้ยงเมียได้” เขาจึงตั้งปณิธานแน่วแน่ที่จะลบคำสบประมาท วันหนึ่งข้างหน้าเขาจะต้องยิ่งใหญ่ขึ้นมาให้ได้ เมื่ออายุ 16 ปี เทียมเป็นลูกหลานในร้านเพียงคนเดียว ที่สามารถแบกน้ำตาลหนัก 100 กิโลกรัมได้ ซึ่งพ่อของเทียมถือว่าใครที่แบกได้น้ำหนักขนาดนี้ถือว่าจบปริญญาแล้วจะได้ขึ้นเงินเดือนเป็น 22 บาท²¹

แต่เทียมไม่ใช่คนที่จะใช้แรงกายเข้าแลกเพียงอย่างเดียว เขาเป็นคนมีสมองรู้จักใช้โอกาสในการเรียนรู้การทำการค้าไปด้วยเสมอ การรู้จักสังเกตและเรียนรู้จากคนอื่นเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญของเขา ทั้งนี้เทียมเคยให้สัมภาษณ์ว่า

“ในฐานะของเด็กรับใช้ภายในร้านก็เป็นโอกาสให้ผมได้ฝึกการค้าไปในตัว เมื่อมีแขกมาซื้อของ ผมก็คอยวิ่งซื้อ กาแฟ บุหรี่มาบริการแขก ถือเป็นโอกาสทำความรู้จักสนิทสนมกับเขา ผมคอยสังเกตการค้าอยู่เสมอ เช่น การตั้งราคาขายบางที่ที่เขาขายของอย่างหนึ่งราคาหนึ่ง แต่ก็ขายของอย่างเดียวกันในอีกราคาผมก็ถามที่ (ลูก ๆ ของอา) พี่ก็บอกว่า การตั้งราคาขายแตกต่างกันเพราะฐานะของลูกค้าแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนการเงินดี บางคนย่ำแย่ ในบางครั้งเงินหมุนเวียนของเรขาดแคลน เราก็ต้องบอกขายไปในราคาต่ำ เพื่อหาเงินเข้าร้าน แต่บางครั้งที่สินค้าเหลือสต็อกน้อย เราไม่จำเป็นต้องขายถูกก็ได้ ผมหมั่นเอาอกเอาใจลูกค้า เพื่อเป็นที่ชอบใจของพี่ เขาจะได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ และตัวเองก็แอบคาดคะเนตั้งราคาขายสินค้า”²²

หลังจากเวลาผ่านไป 6-7 เดือน การตั้งราคาของเทียมกับลูกค้าประจำส่วนใหญ่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะปรากฏว่าการคาดคะเนมักถูกต้องและสอดคล้องกับการตัดสินใจของพี่ชายเสมอ²³

เวลาผ่านไปหนึ่งปีเขาเสนอหลักการค้าแนวใหม่ เป็น “การตลาดเชิงรุก” กล่าวคือ แทนที่จะเป็นฝ่ายรอให้ลูกค้าประจำมาซื้อของ ก็น่าจะลองเป็นฝ่ายออกไปหาลูกค้าถึงที่ดูบ้าง โดยตนรับอาสาติดจักรยานออกไปเสนอขายตามร้านค้าต่าง ๆ เอง ทันที่ที่เสนอความคิดใหม่ บรรดาคุณอาก็ไม่เห็นด้วยเพราะไม่เชื่อมือ แต่ได้แรงหนุนจากพี่ชายคนหนึ่ง ปรากฏว่าเทียมสามารถหาลูกค้าได้ไม่น้อย รู้จักเลือกร้านที่มีฐานะมั่นคงและสามารถขายของได้ นั่นทำให้บรรดาคุณอาที่ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดนี้แต่แรกถึงกับตกใจที่เด็กหนุ่มคนนี้ทำงานได้ผลเกิดคาดในระยะเวลาอันสั้น แต่สำหรับเทียมผลงานและความสำเร็จทำให้เกิดความภูมิใจ และเพิ่มความมั่นใจที่ตนเองสามารถศึกษาเรียนรู้การงานและนำเอาความรู้จากการสังเกตมาลงมือปฏิบัติได้จริง²⁴

²¹ สัมภาษณ์ ศิรินา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

²² สมใจ วิริยะบัณฑิตกุล, สหพัฒนฯ โตแล้วแตกและแตกแล้วโต, หน้า 28.

²³ สมใจ วิริยะบัณฑิตกุล, สหพัฒนฯ โตแล้วแตกและแตกแล้วโต, หน้า 29.

²⁴ สัมภาษณ์ ศิรินา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

เป็ยวชะขายสินค้ำประเภทน้ำตาล ข้าวสาร ถั่ว นม แป้งหมี่ เป็นหลักเป็นร้านที่จัดว่าขนาด เล็ก แต่ก็ทำกิจการ “ขายส่ง” ต้องไปซื้อของมาจากพวก “หลงท่า” ที่ตลาดทรงวาด ซึ่งร้านที่ทรงวาดก็ สั่งสินค้ำโดยตรงจากสิงคโปร์ ฮองกง และซัวเถาอีกต่อหนึ่ง ขณะเดียวกันยังมีสินค้ำบางส่วนที่เขาซื้อ จากห้างแองโกลไทย ห้างมิตซุชิ ห้างบอร์เนียว เอ.อี.นาโน ตลอดจนห้างโอเรียลเด็ตสโตร²⁵

เทียมเรียนรู้การไปซื้อสินค้ำจากตลาดทรงวาด และตอนหลังก็เป็นคนที่ได้รับมอบหมายให้ เป็นคนไปซื้อสินค้ำจากห้างฝรั่งด้วย

อย่างไรก็ดี เป็ยวชะไม่มีระบบบัญชี ซึ่งนั่นหมายถึงว่าความร่ำรวยย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และความที่เป็นญาติกันไปหมดก็ไม่อาจจะว่ากล่าวกันได้ถนัดมากนักทำให้กิจการของเป็ยวชะซึ่งความ จริงก็ดีขึ้นมากก็เห็นท่าว่าจะเติบโตได้ยาก ในช่วงก่อนจะแยกตัวไม่นาน ระบบภายในค่อนข้างจะยุ่ง เหยิงสินค้ำหายไปจากสต็อกโดยจับไม่ได้ว่าใครเอาไป ซึ่งก็พอจะรู้ว่าเป็นคนกันเอง เทียมเห็นท่าไม่ดี เพราะเขาเป็นคนไปซื้อสินค้ำโดยขอเครดิต เกรงว่าถ้าร้านล้มละลายตนเองจะพลอยลำบากและเสีย เครดิตทางการค้า ก็ตัดสินใจแอบบอกให้บรรดาเจ้านี่มาเคลียร์หนี้สินเสียโดยเร็ว

หลังจากนั้นก็มีการ “แบ่งสมบัติ” กัน พี่น้อง 7 คน ใครที่ต้องการออกไปทำการก็จะได้ไปคนละ 1 พันบาท นอกจากพ่อของเทียมที่ออกมาตั้ง “เฮียบชะ” น้องชายคนที่ 2-3 บริหารงานเป็ยวชะต่อ คนที่ 4 ออกไปตั้งร้านขายจักรยาน แถวโรงพยาบาลกลางซึ่งล้มเลิกกิจการในเวลาต่อมา ส่วนคนที่ 5-7 ไป ร่วมกันตั้งร้านโชวห่วย ซึ่งปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว

เทียมนั้นเป็นคนหนุ่มที่รักความก้าวหน้าและมองอะไรไกลออกไป ก็พอจะเห็นว่าถ้ามีวแต่ แยกกระสอบส่งนมหีบให้ลูกค้าแล้วอนาคตลูกหลายคงไม่ดีแน่ เทียมคิดว่าแบกน้ำตาลกระสอบละ 100 กิโลกรัม ไปส่งลูกค้าได้กำไรกระสอบละ 0.20 บาท แต่ถ้าขายเสื้อยัดนั้นสองแขนหัวได้ครึ่งละ 10 โหล และขายได้กำไรถึง 1.50 บาท เขาจึงอยากให้บิดาเปลี่ยนมาขายสินค้ำเบ็ดเตล็ด²⁶

หลังจากอยู่กับบิดาที่เฮียบชะได้ 6 เดือน เทียมก็ออกไปตั้งร้านของตัวเอง ณ เลขที่ 227-229 ตรอกอาเนียบเก็ง ทรงวาด ตั้งชื่อว่า “เฮียบเซ่งเซียง” ขายสินค้ำเบ็ดเตล็ด²⁷ อย่างที่เขาคิดว่ามันน่าจะไปได้ ดีกว่า

(3) ตระกูลदारกานนท์

“ตั้งเซียวเซ่ง” หรือ “เซียวเซ่ง แซ่ตั้ง” บรรพชนรุ่นแรกของตระกูลदारกานนท์ในประเทศไทย อพยพเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยในราวปี พ.ศ. 2445-2446 เดิมเขามีอาชีพเป็นพ่อค้าทองอยู่ใน

²⁵ ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบุลย์, 55 ตระกูลดัง ภาค 1, หน้า 127.

²⁶ สัมภาษณ์ ศิริณา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

²⁷ อนุสรณ์ในงานพระราชทานคืนฝั่งศพ นายเทียม โชควัฒนา ท.ม. วันพุธที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2534 ณ สุสาน มังกรทอง จังหวัดชลบุรี. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสานศิลป์, 2534), 26.

มณฑลกวางตุ้ง²⁸ ทั้งนี้เมื่อจีนตกอยู่ในภาวะทางการเมืองที่วุ่นวายและมีสงครามกลางเมืองอย่างต่อเนื่อง ก็ทำให้บรรดาช่างฝีมือและพ่อค้าทองประสบปัญหาหนักไปด้วย ในเวลานั้นมีผู้ต้องการขายทองคำเพื่อ ยังชีพมากกว่าที่จะซื้อทองคำ นอกจากนั้นปัญหาการเมืองยังทำให้สังคมมีความสับสนวุ่นวาย โจรผู้ร้าย ชุกชุม และพ่อค้าทองถูกปล้นจนเป็นเรื่องปกติประจำวัน ในช่วงเวลานั้นพ่อค้าทองและช่างทองจำนวนมากได้อพยพออกนอกประเทศจีน²⁹ ช่างทองและพ่อค้าทองจำนวนหนึ่งได้อพยพมายังเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศไทย ทั้งนี้การอพยพเข้ามาของช่างทองและพ่อค้าทองชาวจีนสู่ไทยทำให้ การค้าทองคำในไทยเฟื่องฟูอย่างมาก และทำให้กิจการการค้าทองคำในไทยกลายเป็นกิจการอีกอย่าง หนึ่งที่ชาวจีนมีบทบาทสำคัญ ซึ่งในที่สุดก็ได้ทำให้เยาวราชกลายเป็นศูนย์กลางของการค้าทองคำของ ประเทศด้วย³⁰ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาบรรดาช่างฝีมือและพ่อค้าทองคำที่อพยพหนีความวุ่นวายทาง การเมืองและสงครามกลางเมืองในจีน มาตั้งรกรากในประเทศไทย

เมื่อเขาอพยพเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยแล้วเขาก็ยังคงทำการค้าทองคำต่อไป โดยเปิดร้าน ขายทองอยู่ละแวกประตูน้ำ การค้าทองคำทำตระกูลคารกานนท์สามารถสะสมทุนได้อย่างง่ายดาย และมีทรัพย์สินมากจนนับเป็นคหบดีหรือเจ้าแก้วที่มีฐานะร่ำรวยคนหนึ่งในบรรดาชาวจีนโพ้นทะเลใน กรุงเทพมหานคร เวลานั้น³¹

การสะสมทุนได้มากจากการค้าทองคำนี้เอง เป็นรากฐานเงินทุนที่สำคัญให้กับกิจการซึ่งคำริ คารกานนท์ ได้ลงทุนในเวลาต่อมา

(4) ตระกูลเจียรนวนนท์

เจียรเอ็กซอ ผู้เป็นต้นตระกูลเจียรในประเทศไทย หรือ “เจียรนวนนท์รุ่นที่ 1” เกิดปี 2438 ณ ตำบล ฮั่วซัว อำเภอเฉิงหย่า หรือที่สำเนียงแต้จิ๋วเรียกว่า “แห่งไฮ้” เป็นอำเภอเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ภาคตะวันออกของ มณฑลกวางตุ้ง ซึ่งปัจจุบันอยู่ติดกับสนามบินนครซัวเถา มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน เจียรเอ็กซอ มีพี่น้อง 5 คน เป็นผู้ชาย 3 คน ผู้หญิง 2 คน น้องชายคนที่ 1 ชื่อ เจียรเซียวแปะ น้องชายคนที่ 2 ชื่อ เจียรเซียวฮุย ขณะที่ เจียรเอ็กซอ อายุได้ 16 ปี คือในปี 2455 บิดาของเขาก็ถึงแก่กรรม ภาระในการ เลี้ยงดูน้องชายและน้องสาวทั้งสี่จึงตกอยู่กับเจียรเอ็กซอ ซึ่งก็สร้างความยากลำบากให้แก่เขาอย่างมาก

²⁸ สัมภาษณ์ ศิรินา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

²⁹ Richard B. Lytle, *The golden path : the lure of gold through history*. (New York : Atheneum, 1983), pp. 121-122.

³⁰ ธีรภาพ เพชรมาลัยกุล, “ห้างทองตั้งโต๊ะกั้ง,” ใน สุภางค์ จันทวานิช, บรรณาธิการ. สำเพ็ง ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 303, 307.

³¹ สัมภาษณ์ ศิรินา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

ในขณะที่ต้องขี้อาชีพเพาะปลูกและจำหน่ายพันธุ์ผักคุณภาพดีสืบต่อกันมาบรรพบุรุษ ต่อมาเขาได้ทำอาชีพเป็นพ่อค้าระหว่างไทยและจีน โดยนำมาเมล็ดพันธุ์ผักคุณภาพดีมาขายในประเทศไทยซึ่งเป็นการค้าที่ได้กำไรดีมากเพราะในเวลานั้นประเทศไทยขาดแคลนเมล็ดพันธุ์มีคุณภาพ

เมื่อเขาสะสมทุนได้มากพอ และเห็นว่าประเทศไทยนั้นเหมาะกับการทำการค้าของเขา ในปี พ.ศ. 2464 ขณะที่ เจียเอ๊กซอ อายุ 27 ปี ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 เดิมนั้น เขาก็ได้อพยพมาอาศัยในประเทศไทย เข้าห้องแถวเล็ก ๆ 1 คูหา ในละแวกย่านวัดเกาะ ถนนทรงสวัสดิ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ เป็นร้านจำหน่ายทั้งปลีกและส่ง³²

หนึ่งปีหลังจากที่ เจียเอ๊กซอ เปิดร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักขึ้นเรียบร้อยแล้ว ก็ได้ชักชวนน้องชายคนที่สองคือ “เจียเซี่ยวฮุย” ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นไทยว่า “ชนม์เจริญ เจียรนวนนท์” มาร่วมทำการค้าในประเทศไทยด้วยกัน ในการเริ่มต้นและบุกเบิกธุรกิจจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผัก ซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง 17 ปี ทั้งนี้ เจีย เอ๊กซอ ได้มอบหมายให้ เจียเซี่ยวฮุย ทำหน้าที่เป็น “หลงจู๊” ดูแลหรือจัดการภายในร้าน ในขณะที่ตัวเขาได้เดินทางไปมาระหว่างอำเภอเจียงหย่ากับสยาม เพื่อนำเมล็ดพันธุ์ผักคุณภาพดี มาจำหน่ายให้เพียงพอแก่ความต้องการของลูกค้า เนื่องจากสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศของสยามไม่เอื้ออำนวยให้เพาะเมล็ดพันธุ์ผัก คุณภาพดี จึงต้องนำเข้าจากประเทศจีน³³

จากการสัมภาษณ์วัลลภ เจียรนวนนท์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2549 คุณวัลลภได้เล่าถึงการขยายกิจการของเครือซีพี และการจัดการด้านเงินทุนในระบบกงสี รวมทั้งการลงทุนในจีน ดังนี้³⁴

“เจียไต้ กำเนิดมาในภาวะบังเอิญซึ่งพี่น้องทั้งหมดเกิดที่วัดเกาะ ผู้เริ่มจริง ๆ คือ เจียเอ๊กซอ ซึ่งเป็นคุณลุง แต่ผู้ที่ดูแลทั้งหมด คือ คุณพ่อของผม เพราะคุณลุงนั้นไป ๆ มา ๆ ต้องไปต่างประเทศบ่อย ๆ กิจการของเจียไต้้นั้นค่อย ๆ สร้าง ตอนที่คุณพ่อกับคุณลุงมาก็เป็นลักษณะเลื้อยผืนหมอนใบ ตอนนั้นเอาเมล็ดพันธุ์ผักมาขาย ตอนนั้นคนไทยยังไม่รู้จักพันธุ์ผัก ก็ยังเอาผักข้างรั้วมากิน ผักอื่น ๆ อย่างผักของจีนนั้นยังไม่เคยกิน คุณพ่อกับคุณลุงก็เห็นโอกาสที่ว่าน่าจะเอาผักจีนมาขายได้ คุณพ่อเป็นผู้เลี้ยงลูกและหลานทุกคนให้โตมา”

หลังจากนั้นที่ธนิชท์ก็กลับจากเมืองนอก ฮ่องกง คืออันที่จริงเขาไปเมืองจีนแล้วมาฮ่องกงได้ช่วงหนึ่ง แล้วเขากลับเมืองไทยเมื่อผมไปเรียนต่อที่ออสเตรเลีย คือกิจการจะมีคนดูแลตลอด เหมือนผลัดกันดูแล

ต่อมาเราก็หาทำเลอีก ตอนนั้นเราสนใจถนนทรงสวัสดิ์ซึ่งทางหนึ่งจะออกไปสำเพ็ง ส่วนอีกทางหนึ่งเป็นตึกแถวปากทางถนนเขาวราช เราก็จึงเลือกเช่าตึกแถวบริเวณนั้น 2-3 ห้อง

³² วิชัย สุวรรณบรรณ, ซี.พี. ธุรกิจไร้พรมแดน. (กรุงเทพมหานคร : โครงการหนังสือเฉพาะกิจ หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2536), หน้า 9.

³³ วิชัย สุวรรณบรรณ, ซี.พี. ธุรกิจไร้พรมแดน, หน้า 12.

³⁴ สัมภาษณ์วัลลภ เจียรนวนนท์, วันที่ 20 มีนาคม 2549.

และเลือกเช่าโกดังอย่างใกล้ชิด กับโกดังที่เรามีอยู่เดิม ตอนนั้นยังไม่มีตึกแถวอยู่ข้างหน้าเป็นที่โล่ง ๆ เป็นโกดังของร้านฮ่วม่วย คุณมวยเป็นคนดีมากเป็นจีนแคะ ทำกิจการวัสดุก่อสร้างเป็นคนรวยมากเป็นรายแรก ๆ ที่มีรถเก๋งในระแวกนั้นแล้วก็ช่วยคุณพ่อมาโดยตลอด เขาเป็นคนใจบุญแต่โชคไม่ดีที่ลูกหลายไม่มีใครรับช่วงกิจการต่อ และชะตาชีวิตคนไม่แน่นอน ดังนั้นลูกหลานบางคนจึงตายไปหรือย้ายไปจนเดี๋ยวนี้ยังไม่ได้เจอกับเพื่อนที่เคยรู้จักกัน

ช่วงหลังเมื่อพัฒนามากขึ้น เราจึงขยายไปทรงวาด ไปเช่าโกดังเก็บสินค้าแล้วจึงเช่าโกดังริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรีหลายโรง หลังจากนั้นกิจการก็ขยายขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งปูย และยาฆ่าแมลง ก็เริ่มขายและขยายมากขึ้นเรื่อย ๆ สมัยที่พี่ ๆ ทำก็ถือว่ารุ่งแล้ว กิจการใหญ่ขึ้นมากและใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ คุณพ่อสนับสนุนให้พีธนิทรจับกิจการหลายอย่างเพราะพีธนิทรเป็นคนไหวพริบดีและเก่ง สมัยนั้นกิจการไม่ราบรื่นเลยเต็มไปด้วยโรคภัยของทั้งสัตว์และพืช ส่งผลกระทบกับการค้าของเราซึ่งมันก็จะคล้าย ๆ กับภาวะการณ์ระบาดของโรคไข้หวัดนกในสมัยนี้แล้วก็มีโรคแอนแทรกซ์ซึ่งต้องฉีดวัคซีน

คุณพ่อมองการไกล ท่านมีที่ดินก็ไปซื้อมาเพิ่มอีกหลายสิบไร่ ตอนนี้อยู่ได้ก็ยังมีอยู่เป็นที่บรรจุเมล็ดพันธุ์ฝักที่อ้อมน้อย ในช่วงนั้นคุณพ่อได้ไปทดลองเมล็ดพันธุ์ฝัก พอพีธนิทรมาทำเรื่องไถ่อย่างจริงจัง ก็เอาที่ดินนั้นมาทดลองเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู สารพัด ที่ส่วนใหญ่พีธนิทรก็เอาไปหมด ที่ปลูกฝักจึงน้อยลง

หลังจากนั้นคุณพ่อจึงลองคิดว่า ทางเหนือของไทยน่าจะใช้เป็นปลูกฝักเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ แต่ไม่ได้ผล เพราะอากาศของเมืองไทยไม่เย็นพอ ที่จะทำให้ฝักสร้างเมล็ดเพื่อขยายพันธุ์ เมล็ดมันฝ่อหมด จึงเลิกไป

พีธนิทรจึงเลือกทำกิจการไก่เป็นหลัก แล้วก็ยังมีบางครั้งต้องส่งไก่เป็น ๆ ขึ้นเครื่องบินไปขายฮ่องกง กับตันลิ้มเปิดแอร์ทางข้างใต้ไก่จึงตายหมดเสียหายมาก พี่น้องตกลงใจว่าจะเลิกเลี้ยง แต่คุณพ่อกลับคิดว่าควรทำต่อ เพราะเชื่อฝีมือ พีธนิทรจึงได้เลี้ยงไก่ต่อมา

การค้าพืชผลก็ยังทำอยู่ แต่ไม่ใช่เรื่องทำง่าย ๆ และโดยการค้าแบบจีนนั้นมันไม่น่าทำ มีบางครั้งผมต้องเป็นคนไปซื้อของแถวหัวลำโพงแต่เช้า บางทีคุยกันว่าจะซื้อเท่าไร ขายยังไงตกลงไปแล้ว ปรากฏว่ามีเจ้าอื่นตัดราคาเลยยังไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จึงเกิดปัญหาได้มากมายร้อยแปด³⁵

เจียเอ็กซอ ได้ตั้งชื่อร้านของเขาว่าร้าน “เจียใต้จิ้ง” แต่คนเขียนชื่อกลับเขียนเป็น “เจียใต้จิ้ง” และคนทั่วไปเรียกสั้น ๆ ว่า “เจียใต้” ซึ่งมีความหมายว่า “ร้านที่ยิ่งใหญ่ด้วยคุณธรรม และความซื่อ

³⁵ สัมภาษณ์ วัลลภ เจียรนวนนท์, 20 มี.ค. 2549.

สัตว์” ร้านเจียไต๋จึงนับเป็น 1 ใน 3 ร้าน ที่จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักในยุคนั้น ส่วนอีก 2 ร้าน คือ ร้าน “เจียกวางเส็ง” และร้าน “เฮงเส็งหลี่” ซึ่งเจ้าของร้านอพยพมาจากเมืองท่า ประเทศจีนเช่นเดียวกัน

ต่อมา ร้านเจียไต๋จึง ก็ได้พัฒนาขึ้นโดยเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าเกษตรอื่น ๆ เช่น ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งจำหน่ายอุปกรณ์การเกษตรเล็ก ๆ น้อย ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะ “ปุ๋ยนาตรา กระด่าย” ที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ พัฒนาการต่อมา ก็คือ การคัดเมล็ดพันธุ์ผักคุณภาพดี บรรจุใส่ซอง กระดาษ ใช้สัญลักษณ์หรือตราหือเป็นรูป “เรือบิน” พิมพ์ไว้บนซอง ซึ่งกล่าวกันว่า เจียไต๋นับเป็น ร้านแรกของเอเชีย ที่บรรจุเมล็ดพันธุ์ผักใส่ซองจำหน่าย เมื่อชาวบ้านไปซื้อเมล็ดพันธุ์ผักชนิดใด ก็จะเรียกชื่อเมล็ดพันธุ์ผักและตราหือพร้อมกัน เป็นต้นว่า “เมล็ดผักกาด ตราเรือบิน” หรือ “เมล็ดกะหล่ำปลี ตราเรือบิน”³⁶

ด้วยเหตุที่ เจียเอ็กซอ และ เจียเซี่ยวฮุย สองพี่น้องแห่งตระกูลเจีย เป็นพ่อค้าพันธุ์ผักที่เข้มงวด กวดขันในการรักษาคุณภาพสินค้านี้เอง จึงทำให้ไม่เพียงแต่ชื่อเสียงของเขาจรจายไปทั้งในและ ต่างประเทศเท่านั้น ทว่า ได้กลายเป็นผู้ค้าเมล็ดพันธุ์รายใหญ่ที่สุดในย่านเอเชียอาคเนย์และย่านอินโด จีน

สำหรับชีวิตครอบครัวของสองพี่น้องผู้นำตระกูลเจียรวนนทร์รุ่นที่ 1 นั้น ปรากฏว่า เจียเอ็กซอ ได้แต่งงานกับหญิงสาวตระกูล “ตั้ง” นาม “กิมก๊ี่ แซ่ตั้ง” และต่อมา เจีย เอ็กซอ มีภรรยาอีกคนหนึ่งชื่อ “กานดา ประภาภมร” เจียเอ็กซอ มีบุตร-ธิดา กับภรรยาทั้งสองคนรวม 12 คน ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ บุตร-ธิดา ของ เจีย เซี่ยวฮุย ผู้เป็นน้องชาย กล่าวคือ เจีย เอ็กซอ มีบุตร-ธิดา ที่เกิดจากกิมก๊ี่ 9 คน โดยที่ 4 คนแรกเป็นธิดา ชื่อ ม้วยเอ็ง, วนิดา, ไช้ม้วย (ดุษณี) และศรี ในปี 2471 กิมก๊ี่ แซ่เจีย ได้กำเนิด บุตรชายคนแรกนาม “เจียเจียมิน” หรือ “เจียมิน แซ่เจีย” หรือชื่อไทยว่า “เจริญ แซ่เจีย” ต่อมาเปลี่ยน ชื่อใหม่เป็น “จรัญ แซ่เจีย” ส่วนบุตรสาวของ เจียเอ็กซอ และ กิมก๊ี่ ต่อจาก เจียเจียมิน ชื่อ “อัมพร แซ่เจีย” และต่อมาในปี 2474 ก็ได้กำเนิดบุตรชายคนที่สอง ชื่อ “เจียไต๋มิ้น” หรือ “ไต๋มิ้น แซ่เจีย” หรือชื่อ ไทยว่า “มนตรี แซ่เจีย” และให้กำเนิดบุตรสาวอีกคนหนึ่ง ชื่อ “สิลดา แซ่เจีย” ในขณะที่ภรรยาอีกคน ของ เจียเอ็กซอ คือ “กานดา แซ่เจีย” และในปี 2477 ได้กำเนิดบุตรชาย “ตงมิ้น แซ่เจีย” หรือชื่อไทย ว่า “สุเมธ แซ่เจีย” ส่วนบุตรสาวคนสุดท้ายของ เจีย เอ็กซอ และกานดาชื่อ “จรรยา แซ่เจีย” ต่อมาในปี 2482 กิมก๊ี่ แซ่เจีย ภรรยาคนแรกของ เจีย เอ็กซอ ก็ได้กำเนิดบุตรชายคนที่ 3 ซึ่งเป็นบุตรคนสุดท้าย ชื่อ “เจียก๊กมิ้น” หรือ “ก๊กมิ้น แซ่เจีย” หรือที่มีชื่อเป็นไทยว่า “ธนิษฐ์ แซ่เจีย”³⁷

ในปี 2510 บรรดาบุตรชายของ เจีย เอ็กซอ และเจีย เซี่ยวฮุย ได้เปลี่ยนนามสกุลใหม่จาก “แซ่เจีย” เป็น “เจียรวนนทร์” และหลังจาก เจีย เอ็กซอ ถึงแก่กรรมในปี 2526 ทายาทของตระกูลเจียรุ่นที่ 2 มี จรัญ เจียรวนนทร์ เป็นผู้นำ ก็ได้สานต่อธุรกิจที่ผู้เป็นบิดาไว้วางรากฐานไว้เป็นอย่างดี โดยมี เจีย

³⁶ วิชัย สุวรรณบรรณ, ซี.พี. ธุรกิจไร้พรมแดน, หน้า 28.

³⁷ ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูย์, 55 ตระกูลดัง ภาค 1, หน้า 102.

เซี่ยวสูย (ชนม์เจริญ) ผู้เป็นอา เป็นที่ปรึกษาใหญ่ที่ยืนอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของบรรดาทายาทตระกูลเจ็ยรุ่นที่ 2 ทั้งนี้ ชนม์เจริญถึงแก่กรรมในปี 2533

ส่วน เจ็ย เซี่ยวสูย มีบุตรธิดา 12 คน บุตรธิดาที่เกิดจาก เจ็ยร แซ่ตั้ง ภรรยาคนแรก ได้แก่ เกียรติ, ทศนีย์, วรรณิการ์, วัลลภ และเชิดชัย ส่วนบุตรธิดาที่เกิดจาก ยูพา โพธยาลัย ภรรยาคนที่สอง รวม 6 คน คือ ประทีป, พงษ์เทพ, ภัทนีย์, มนุ, วัชรชัย และบุตรชายอีกคนหนึ่งของ เจ็ย เซี่ยวสูย ที่เกิดจาก ทองหล่อ โพธยาลัย ภรรยาคนที่สาม ได้แก่ อภิชาติ³⁸

การที่ตระกูลเจ็ยมีบุตรหลานเพิ่มขึ้นมากมายดังกล่าว จึงอาจเป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้นำตระกูลเจ็ยรวนนท์รุ่นที่ 1 จำเป็นต้องขยายฐานทางธุรกิจการค้าออกไปให้กว้างไกลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ทั้งนี้ มีเป้าหมายและเจ็มมุ่งไปใน การขยายฐานธุรกิจการค้าแนวราบหรือแนวนอนนั้นก็คือทิศทางการขยายธุรกิจการค้าตั้งอยู่บนรากธุรกิจ จากเดิมที่ตนเองมีความชำนาญคงจะเห็นได้ว่า ในปี 2482 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้นำตระกูลเจ็ยรวนนท์ ได้ขยายกิจการของร้านเจ็ยไต่ไปที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยได้เปิดร้านเล็ก ๆ ที่ถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 ชื่อร้าน “เจ็ยไต่จั้น” โดยมีผู้ควบคุมร้านหรือหลงฐักันแรกคือ ช่งเหลียง แซ่เจ็ย ซึ่งอพยพมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่อายุ 19 ปี และเป็นคนแซ่เจ็ยเช่นเดียวกับเอ๊กซอ

ในการเปิดสาขาร้านเจ็ยไต่จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักขึ้นที่หาดใหญ่ ก็ด้วยเป้าหมายที่จะใช้หาดใหญ่เป็นฐานทางการค้ากับประเทศใกล้เคียง เพราะหาดใหญ่มีอาณาเขตติดต่อกับมาเลเซีย และอยู่ใกล้กับประเทศสิงคโปร์ ซึ่งทั้งสองประเทศนี้มีชาวจีนโพ้นทะเลอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งขยายไปในภูมิภาคอื่น³⁹

โดยเฉพาะในกาลต่อมา ได้ขยายการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ไปประเทศพม่า และในแถบประเทศอินโดจีนทั้งสาม คือ ลาว เวียดนาม และเขมร จนมีการกล่าวขานกันในยุคนั้นว่า “มีคนจีน (โพ้นทะเล) อยู่ที่ไหน เจ็ยไต่จึงจะไปที่นั่น” ด้วยเหตุที่ เจ็ย เอ๊กซอ จำเป็นต้องเดินทางไปแสวงหาตลาดในต่างประเทศนี้เอง จึงได้มอบภารกิจในการดูแลกิจการร้านเจ็ยไต่จั้น ที่กรุงเทพฯ ให้แก่ เจ็ยเซี่ยวสูย ผู้เป็นน้องชาย⁴⁰

³⁸ ชนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. 55 ตระกูลดัง ภาค 1, หน้า 103.

³⁹ วิชัย สุวรรณบรรณ, ซี.พี. ธุรกิจไร้พรมแดน, หน้า 32.

⁴⁰ สัมภาษณ์ วัลลภ เจ็ยรวนนท์, 20 มี.ค. 2549.

2. ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อทุนเยวราชทั้ง 4 กลุ่ม

สงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลกระทบต่อการสะสมทุนของทุนเยวราชทั้ง 4 กลุ่ม ในลักษณะที่แตกต่างกันไป ตามแต่ขนาด และประเภทของธุรกิจที่พวกเขาดำเนินกิจการอยู่ และยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขประกอบอื่นบางประการด้วย ทั้งนี้ ตระกูลที่ได้รับผลในทางบวกได้แก่ ตระกูลโสภณพนิช ตระกูลโชควัฒนา และตระกูลदारกานนท์ ส่วนตระกูลเจียรนวนนท์ได้รับผลกระทบในทางลบ จากสงครามโลกครั้งที่ 2

ทั้งนี้ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น การค้าของชาวยุโรปในไทยได้ล่มสลายลงจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และอิทธิพลของญี่ปุ่น สินค้าจากยุโรปเข้ามาเมืองไทยน้อยลง และบรรดาบริษัทของประเทศยุโรปก็ถูกญี่ปุ่นปิดกิจการ หลายบริษัทถอนตัวออกจากไทยหรือขายกิจการให้แก่ผู้ประกอบการท้องถิ่นที่กำลังเติบโตขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงเท่ากับว่าสภาพการณ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เปิดโอกาสให้ทุนภายในประเทศสามารถสะสมทุนได้อย่างรวดเร็วอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ทั้งนี้ ผู้ประกอบการหรือนายทุนน้อยในเขตเมือง ได้หันไปเริ่มต้นทำธุรกิจใหม่ๆ ทั้งอุตสาหกรรม การธนาคาร การขายปลีก และการนำเข้า ซึ่งยิ่งกระตุ้นให้ทุนภายในประเทศไทยขยายตัวอย่างมาก⁴¹ ภาวะเช่นนั้นได้ส่งผลดีต่อการก่อร่างสร้างตัวและสะสมทุนของทุนเยวราช เช่นกัน

(1) ตระกูลโสภณพนิช

ในช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ชิน โสภณพนิช ได้เปิดร้านค้าเล็กๆ เป็นของตนเองขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “เอเซีย” หรือที่ต่อมาก็คือ “บริษัท เอเซีย จำกัด” จำหน่ายสินค้าหลากหลาย ทั้งจำหน่ายเครื่องเหล็ก วัสดุก่อสร้าง ของเบ็ดเตล็ด สำนักงานและร้านค้าแห่งนี้ เป็นตึกเช่าย่านโรงพยาบาลนครพัฒนากร แลวถนนเจริญกรุง โดยมี “บุญศรี” ผู้เป็นภรรยาคนใหม่ ทำหน้าที่เป็นคนเก็บเงินและดูแลด้านบัญชี

ในปี 2487 ซึ่งเป็นช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง ชิน ซึ่งสะสมทุนจากการค้าได้มากพอแล้ว ได้ตัดสินใจร่วมทุนร่วมกับ ขุนนาง ข้าราชการ คหบดี และพ่อค้าเชื้อสายจีนที่โด่งดังยุคนั้น ประมาณ 9 ตระกูล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว ที่ประกอบธุรกิจค้าวัสดุก่อสร้าง ค่าทอง จำหน่ายสุรา ทำไม้ขีดไฟ โรงน้ำแข็ง ทำโพงก๊วน และโรงพยาบาล ด้วยการก่อตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นมาใหม่อีกแห่งหนึ่ง นาม “ธนาคารกรุงเทพ”⁴²

ตามหลักฐานการจดทะเบียนก่อตั้งธนาคารกรุงเทพ ในปี 2487 นั้น มีทุนจดทะเบียน 4 ล้านบาท เรียกชำระครั้งแรก 25 เปอร์เซ็นต์ ของทุนจดทะเบียนเป็นจำนวนเงิน 1 ล้านบาท ที่ตั้งสำนักงานใหญ่แห่งแรกของธนาคารกรุงเทพเป็นตึกแถวเช่าเล็กๆ 2 คูหา เลขที่ 235-237 ถนนราชวงศ์ มุมถนน

⁴¹ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ (เชียงใหม่ : ซิลค์เออร์มบุคส์, 2542), หน้า 208.

⁴² เสถียร จันทิมาธร, ธนราชันย์ ชิน โสภณพนิช, (กรุงเทพมหานคร:มติชน, 2537), หน้า 31.

ทรงวาด ปากตรอกอาเนียบเก็ง โดยเช่าจากนายห้างเกียนซิงหนานซิงห์ ชาวอินเดีย โดยมีคณะผู้ก่อตั้งรวม 7 คน คือ หลวงรอบรู้กิจ (ทองดี ลีลานุช) หลวงบรรณกรโกวิท, (เปา จักกะพาก), หลวงอภิรมย์ (ดิถ ฌ สงขลา), เฉลียว ปทุมรส, จิตตเสน ปัญจะ, สวัสดิ์ โสคติทัต และ ฟั้น สุพรรณสาร

ส่วนคณะกรรมการชุดแรกประกอบด้วย ชิน โสภณพนิช, พลเอกเจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล.เพื่อ ฟังบุญ), พระยานลราชสุวัจน์ (ทองดี นลราชสุวัจน์), หลวงรอบรู้กิจ (ทองดี รอบรู้กิจ หรือ ทองดี ลีลานุช), หลวงบรรณโกวิท (บรรณกรโกวิท จักกะพาก), เฉลียว ปทุมรส, สวัสดิ์ โสคติทัต, จิตตเสน ปัญจะ, ถวิล มีสมกลิ่น, ง้ออัน แซ่เจีย และ ชูยเท็ง แซ่อึ้ง

การดำเนินงานครั้งแรกของธนาคารกรุงเทพ นั้น ประกอบด้วยพนักงานธนาคารรุ่นแรก ซึ่งเป็นชายล้วนจำนวน 23 คน ประธานกรรมการคนแรก คือ พล.อ.เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล.เพื่อ ฟังบุญ) อดีตข้าราชการสำนักในรัชกาลที่ 6 ซึ่งมีประสบการณ์จากธนาคารสยามกัมมาจล (ธนาคารไทยพาณิชย์) มาก่อน ส่วนกรรมการผู้จัดการใหญ่คนแรกคือ หลวงรอบรู้กิจ (ทองดี หรือ รอบรู้กิจ ลีลานุช)⁴³

ธนาคารกรุงเทพได้ทำพิธีเปิดทำการวันแรก เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2487 โดยมี ควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีในยุคนั้นเป็นประธานในพิธีเปิด ซึ่งต่อมากวง อภัยวงศ์ ก็ได้เป็นหนึ่งในกรรมการธนาคารกรุงเทพด้วย ในวันทำพิธีเปิดมีพ่อค้า กหบดี นักธุรกิจ รวมทั้งผู้คนในวงการต่าง ๆ ที่สนใจและได้รับเชิญให้มาร่วมในพิธีเป็นไปอย่างคึกคักและคับคั่งยิ่ง ซึ่งปรากฏว่าภายในเวลาเพียง 1 ชั่วโมง 30 นาที มีผู้นำเงินมาฝากกว่า 9 ล้านบาท นับเป็นจำนวนเงินมหาศาลสำหรับยุคนั้น⁴⁴

หลังจากธนาคารกรุงเทพเปิดบริการประมาณ 5-6 เดือน ชิน โสภณพนิช หนึ่งในกรรมการผู้ก่อตั้งและผู้ถือหุ้นใหญ่คนหนึ่ง ก็ตัดสินใจเข้ามาเป็น “กัมประโด” (Comprador) ตามคำขอร้องของ “ซ่งปู้ แซ่ก๊วย” ที่ลาออกไปประกอบธุรกิจทางภาคใต้ ซึ่งกำลังเจริญก้าวหน้า และมีอนาคตอันสดใสกว่าอาชีพกัมประโด

ภาระหน้าที่ของกัมประโด ก็คือ หาลูกค้าเงินฝากให้ธนาคาร และต้องรับประกันลูกค้าที่แนะนำมากู้เงินจากธนาคาร รวมทั้งต้องเป็นผู้ประเมินหลักทรัพย์ของลูกค้าที่มากู้เงิน และยังมีหน้าที่อื่น ๆ อีก ด้วยเหตุที่กัมประโดมีบทบาทและความรับผิดชอบสูงเช่นนี้ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้ ไม่เพียงแต่เป็นผู้ที่คณะกรรมการธนาคารต้องให้ความเชื่อถือไว้วางใจเท่านั้น แต่ต้องมีหลักทรัพย์เพียงพอหรือต้องมีผู้ที่มีฐานะดี นำหลักทรัพย์มาค้ำประกัน “กัมประโด” ไว้กับธนาคารอีกด้วย ผู้ที่ค้ำประกันให้ ชิน โสภณพนิช เข้าเป็นกัมประโดของธนาคารกรุงเทพ ก็คือ เจ้าคุณนรราช (พระยานลราชสุวัจน์) ซึ่งเป็นหุ้นส่วนและคณะกรรมการชุดแรกของธนาคารกรุงเทพ นั่นเอง และว่ากันว่าก่อนหน้านี้นี้มารดาของชิน ก็เป็นคนครวที่บ้านของพระยานลราชสุวัจน์⁴⁵

⁴³ สัมภาษณ์ วีระ รมยะรูป, 22 สิงหาคม 2549.

⁴⁴ เสถียร จันทิมาธร, ธนราชันย์ ชิน โสภณพนิช, หน้า 36.

⁴⁵ สัมภาษณ์ วีระ รมยะรูป, 22 สิงหาคม 2549.

ทันทีที่ชิน โสภณพนิช ก้าวขึ้นเป็นกัมประโด ปรากฏว่าเขาสามารถหาลูกค้าให้เข้ามาฝากเงินกับธนาคารกรุงเทพเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย เห็นได้จาก เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2488 ธนาคารกรุงเทพมียอดเงินฝากอยู่เพียง 10.2 ล้านบาท เท่านั้น แต่หลังจากที่ชินรับหน้าที่กัมประโดเพียง 6 เดือน คือเมื่อถึงสิ้นปี 2488 ยอดเงินฝากของธนาคารเพิ่มขึ้นเป็น 18.5 ล้านบาท ในปี 2491⁴⁶

(2) ตระกูลโชควัฒนา

ช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ามายึดครองประเทศไทยนั้น บริษัทห้างร้านหลายแห่งของชาวยุโรปซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งญี่ปุ่นถือเป็นศัตรูโดยตรง ถูกปิดกิจการและอายัดทรัพย์สิน อีกหลายแห่งไหวตัวทันถอนตัวออกจากประเทศไทยไปเสียก่อน ในเวลานั้นสินค้าอุปโภคบริโภคจึงขาดแคลนอย่างหนัก ร้านค้าพากันกักตุนสินค้าและขายในราคาแพง ในทางตรงกันข้ามบริษัทการค้าของญี่ปุ่นซึ่งเข้ามาตั้งแต่ก่อนสงคราม เช่น มิตซูบิชิ มิตซูย เฟื่องฟูมาก

เทียมได้เริ่มเป็นนายทุนนายหน้าโดยซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากญี่ปุ่นมาขาย โดยเป็นตัวแทนจำหน่ายที่สำคัญของบริษัทมิตซูยบัสซันซึ่งเป็นบริษัทการค้าของกลุ่มมิตซูย การติดต่อทางการค้าทำให้เขารู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของญี่ปุ่นหลายคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “นายโอการา” ซึ่งตอนหลังเมื่อญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้สงคราม โอการาถูกฝ่ายสัมพันธมิตรจับตัวไปคุมขังเกือบปีเขาฝากรถยนต์อันเป็นสมบัติส่วนตัวไว้กับเทียม ขณะที่ติดคุกเทียมก็ได้ไปเยี่ยมเขียนอยู่เสมอ หลังจากถูกปล่อยตัวไปแล้วโอการาขายรถยนต์ที่ฝากไว้แล้วก็กลับญี่ปุ่นไป มิตรภาพที่มีต่อผู้คนในยามยากนี้เอง ส่งผลต่อธุรกิจของเขาในระยะต่อมาโอการานี้เองที่เป็นสะพานทำให้เทียมเข้าถึงบริษัทใหญ่ของญี่ปุ่นในเวลาต่อมา⁴⁷

การเป็นนายทุนนายหน้ากับบริษัทญี่ปุ่นนี้ ทำให้ตระกูลโชควัฒนาสามารถสะสมทุนได้อย่างรวดเร็ว ร้านเฮียบเซ่งเซียงนี้เองก็กลายเป็นจุดเริ่มต้นของ “สหพัฒนพิบูล” และ “สหกรุป” ในปัจจุบัน

ขณะที่เป็ยวสะซึ่งอาคนที่ 2 และ 3 คูแลต่อไปนั้น ยังคงบริหารงานโดยไม่มีการพัฒนาไปตามยุคสมัย กิจการประสบปัญหาอย่างหนักจนถึงกับต้องประสบภาวะการณ์ขาดทุน แล้วล้มเลิกกิจการไปค้าสบประมาทต่าง ๆ ที่อามีต่อหลานชายว่าจะเอาตัวไม่รอด กลับกลายเป็นว่าตนเองเป็นฝ่ายเอาตัวไม่รอดและเป็ยวสะก็ถึงกาลอวสานไปในที่สุด⁴⁸

⁴⁶ เสถียร จันทิมาธร, ธนราชันย์ ชิน โสภณพนิช, หน้า 37.

⁴⁷ สมใจ วิริยะบัณฑิตกุล, สหพัฒนฯ โดแล้วแตกและแตกแล้วโต, หน้า 35.

⁴⁸ สัมภาษณ์ ศิรินา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

(3) ตระกูลदारกานนท์

ตระกูลदारกานนท์ไม่ได้รับผลทางตรงจากสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากในเวลานั้นดาร์กานนท์ ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญที่สุดในการสะสมทุนของตระกูลอยู่ในวัยเด็ก อย่างไรก็ตามก็ตีการที่ตระกูลโชควัฒนา ภายใต้การนำของเทียม โชควัฒนาได้รับผลดีจากการเป็นนายทุนนายหน้าให้กับบริษัทญี่ปุ่น ก็ส่งผลต่อดาร์ก ไปด้วย กล่าวคือ ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ และเครือข่ายทางธุรกิจในอนาคตจากพี่สาวและพี่เขย

ดาร์ก ดาร์กานนท์ หรือที่มีชื่อจีนว่า “ตั้ง ยู่เต็ก” เกิดเมื่อ 5 สิงหาคม 2475 ที่ตำบลลุมพินี อำเภอปทุมวัน กรุงเทพฯ เป็นบุตรชายคนเล็กของ ตั้ง เชื้อวเซ่ง กับนางดี แซ่เลี้ยว เขามีพี่สาวถึง 7 คน และพี่สาวที่ชื่อ “สายพิน” แต่งงานกับ “เทียม โชควัฒนา”

ช่วงที่กำลังเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ดาร์กยังเป็นเด็ก เขาเริ่มศึกษาชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนภักดีวิทยา และย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ เมื่อปี 2484 ในขณะที่สงครามกำลังก่อตัวพอดี เขาจบชั้นประถมปีที่ 3 เมื่อปี 2486 และหลังจากนั้นเข้าศึกษาระดับมัธยมที่โรงเรียนผั๊กไหววิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จบชั้นมัธยมปีที่ 3 เมื่อปี 2488 ในปีนี้สงครามมหาเอเชียบูรพายุติ และเดินทางกลับกรุงเทพฯ พร้อมกับเข้าเรียนภาษาจีนที่โรงเรียนเผยอิง กรุงเทพฯ สำเร็จการศึกษาชั้น 5 เมื่อปี 2491 ขณะที่มีอายุ 16 ปี⁴⁹

ภายหลังจากจบชั้น 5 จากโรงเรียนเผยอิง ก็ไม่ได้เรียนต่ออีกเลย แต่มาเป็น “เด็กฝึกหัดงาน” กับร้าน “เฮียบเซ่งเซียง” ของ เทียม โชควัฒนา ผู้เป็นพี่เขย ซึ่งขณะนั้นร้านเฮียบเซ่งเซียงตั้งอยู่แถวตรอกอาเนียบเก็ง ย่านทรงวาด กรุงเทพฯ โดยได้รับเงินเดือน ๆ ละ 150 บาท ขณะที่มีอายุ 17 ปี ทั้งนี้ ศิรินา โชควัฒนา เล่าว่า

“อันที่จริงนั้น คุณดาร์ก เป็นคนหัวดี และเรียนดีมาตลอด แต่เนื่องจากเป็นลูกชายเพียงคนเดียวของครอบครัว บิดามารดาจึงต้องการให้เขาหัดทำการค้ามากกว่าเรียนต่อ และเพราะเขามีอายุห่างจากพี่สาว ที่ชื่อ “สายพิน” ถึง 17 ปี ทำให้ความสัมพันธ์ของคนทั้งสองสนิทสนมกันเหมือนแม่กับลูกชาย เมื่อพี่สาวออกเรือนจึงมักนำน้องชายไปเที่ยวเล่นค้างคืนที่บ้านสามี จนสนิทสนมคุ้นเคยกันกับพี่เขย และรักใคร่กันอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ เมื่อคุณพ่อคุณแม่ของคุณดาร์ก ต้องการให้เขาฝึกทำการค้า พี่สาวและพี่เขยจึงยินดีอย่างยิ่งที่จะให้เขามาฝึกงานด้วย โดยเฉพาะนายห้างเทียม นั้นรัก และเมตตา ดาร์กมาก ถึงกับถ่ายทอดความรู้ให้โดยไม่หวงแหน”⁵⁰

⁴⁹ ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูย์, 55 ตระกูลดัง ภาค 1, หน้า 132.

⁵⁰ สัมภาษณ์ ศิรินา โชควัฒนา, 20 สิงหาคม 2549.

เทียม โชควัฒนา เล่าถึงช่วงที่น้องภรรยาคนนี้เข้ามาฝึกงานในร้าน เฮียบ เซ่ง เชียง หลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติใหม่ๆ ใว์น่าสนใจยิ่ง ว่า

“เมื่อประมาณ 30 กว่าปีก่อน ภายหลังสงคราม คุณคำหรี ดารกานนท์ ได้มาฝึกงานที่ สหพัฒน์ฯ ข้าพเจ้าศึกษานิสัยใจคอของเขาว่าเป็นคนรักงาน และรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี เมื่อทำอะไรผิดพลาดลงไป จะแสดงความวิตกกังวลออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด คนประเภทนี้หาก ไปตำหนิหนัก ๆ ด้วยถ้อยคำรุนแรงจะทำให้เสียน้ำใจ ถึงขนาดไม่กล้าตัดสินใจในหน้าที่การงานใน คราวต่อ ๆ ไป เช่นว่า เขาตัดสินใจสั่งซื้อสินค้ามาจำหน่าย แต่ด้วยความผิดพลาดบางประการ ทำให้ การจำหน่ายสินค้านั้นต้องขาดทุนไปหลายพันบาท ข้าพเจ้าทำเฉย รอไว้เมื่อมีโอกาส หลายวันต่อมา ได้สนทนาพูดคุยกับเขาสองต่อสองก็พูดให้กำลังใจเขาว่า การที่ต้องขาดทุนไปครั้งนี้ไม่ต้องเสียใจ ความผิดพลาดที่ทำให้สินค้าขายไม่ออกก็คือ สีของสินค้าที่สั่งเข้ามาไม่ถูกต้องความต้องการของตลาด เราจะต้องจำไว้จะได้ไม่มีความผิดพลาดครั้งที่สอง ถือเสียว่าเป็นการซื้อความรู้ ซึ่งนับว่าถูกมาก แต่ถ้า หากว่าเราไม่จดจำเอาไว้ ปล่อยปละละเลยก็ย่อมมีโอกาสย่อยยับกว่านี้ เมื่อตอนที่แม่ยายข้าพเจ้าได้ฝาก คุณคำหรี ดารกานนท์ มาทำงานกับข้าพเจ้านั้น ในตอนแรกได้รับเงินเดือนไม่กี่ร้อยบาท มีหน้าที่เป็น คนส่งของ ข้าพเจ้าบอกกับเขาว่าเงินเดือนของเขาให้เขาใช้จ่ายให้หมด อย่าได้กังวลใจ ขอให้เข้าไป ในทางที่ศิริมประโยชน์เป็นต้นว่าเลี้ยงดูหลังจู้ร้านค้า หรือผู้ร่วมงานติดขัดอย่างไรให้มาขอข้าพเจ้าจะเป็น ส่วนตัว เมื่อคุณคำหรี ดารกานนท์ นำความนี้ไปเล่าให้แม่ยายของข้าพเจ้าฟัง แม่ยายก็มาตำหนิ ข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าใช้วิธีการแปลก ๆ ปกครองคน ไม่ถูกหลักจะทำให้เด็กเสียผู้เสียคน เพราะ สนับสนุนผิด ๆ ข้าพเจ้าจึงอธิบายให้ฟังว่า ความจริงแล้วฐานะของคุณคำหรี ดารกานนท์ โดยส่วนตัว ดีมาก พ่อแม่เป็นคนมีเงิน คุณคำหรี ดารกานนท์ ไม่ได้ขาดเงิน แต่ขาดความรู้ด้านการตลาด เมื่อ ต้องการความรู้จะตระหนักถึงเห็นขยไม่ได้ ต้องออกสมาคมและใช้เงินทอง จึงสนับสนุนเป็นกำลังใจไป อย่างนั้นและคุณคำหรี ดารกานนท์ ก็เชื่อฟัง ทำตามจนได้ผล”⁵¹

เมื่อเทียมก่อตั้ง บริษัท สหพัฒน์พิบูล ขึ้นที่ตรอกอาเนียบเก็ง ย่านทรงวาด กรุงเทพฯ ในปี 2495 เขาก็ได้ตั้งหนุ่มน้อยอายุ 19 ปีนาม คำหรี ดารกานนท์ น้องภรรยาที่มาฝึกงานตั้งแต่ปี 2491 ให้เป็น “หลงจู้” คนหนึ่งของบริษัทสหพัฒน์พิบูล⁵²

(4) ตระกูลเจียรนวนนท์

ตระกูลเจียรนวนนท์เป็นเพียงตระกูลเดียวที่ได้รับผลกระทบในทางลบจากสงครามโลกครั้งที่ สอง เพราะสงครามทำให้การเดินทางและการติดต่อเป็นไปได้อย่างยากลำบาก ส่งผลกระทบทั้งต่อ กิจการของตระกูลและต่อชีวิตครอบครัวของตระกูล

⁵¹ เสถียร จันทิมาทร, เฮียม โชควัฒนา ผู้เยี่ยมวรายุทธ์ (กรุงเทพมหานคร : พิมเนศ พรินติ้ง, 2537), หน้า 64.

⁵² ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูย์, 55 ตระกูลคิง ภาค 1, หน้า 132.

ทั้งนี้ เมื่อประเทศในเอเชียก้าวเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2485 นั้น เจียเอ็กชออยู่ในระหว่างเดินทางไปแสวงหาตลาดเมล็ดพันธุ์ฝักในประเทศมาเลเซีย จึงทำให้เขาต้องหลบภัยสงครามเป็นการชั่วคราวอยู่บนเกาะแห่งหนึ่ง และในช่วงหลบภัยสงครามนี้เองที่การติดต่อระหว่างเขากับครอบครัวเป็นไปด้วยความยากลำบาก จนไม่อาจติดต่อส่งข่าวคราวกับครอบครัวในไทย โดยเฉพาะไม่อาจติดต่อกับบุตรชายทั้งสองที่อยู่ที่มณฑลเสฉวนประเทศจีนได้เลย⁵³

ดังนั้นสงครามโลกครั้งที่สองจึงส่งผลกระทบทำให้กิจการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ฝักของเจียไต้จึงเป็นต้องหยุดชะงักไปด้วย⁵⁴

ส่วน จรัญ และมนตรี เจียรนนท์ บุตรชายของ เจีย เอ็กชอ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในมณฑลเสฉวนนั้น เป็นช่วงที่เขาต้องเผชิญกับความลำบากอย่างมาก เพราะการขาดการติดต่อกับบิดามารดาส่งผลต่อการส่งเงิน จึงทำให้ขาดเงินทองในการใช้จ่ายด้วย ทั้งสองต้องช่วยตัวเองด้วยการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทั้งเลี้ยงแพะ เพื่อรีดนมขาย ดมกลั่นเหล้าขาย และขายบุหรื เช่นเดียวกับกิมกี แซ่เจีย ผู้เป็นมารดาไม่ได้หลบภัยไปที่ใด หากแต่ยังคงพำนักอยู่ที่ร้านเจียไต้จึงท่ามกลางภัยอันตรายของสงคราม พร้อมกับต้องแบกรับภาระเลี้ยงดูบุตร-ธิดา ซึ่งล้วนอยู่ในวัยเยาว์ รวมทั้งบุตรชายคนสุดท้อง คือ “เจียก๊กมิน” หรือ ธนินท์ เจียรนนท์ ที่ขณะนั้นมีอายุเพียง 3 ปี⁵⁵

เมื่อสงครามยุติลงในเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2488 เจียเอ็กชอก็เดินทางกลับถิ่นฐานที่ อำเภอเจิงห่าย ประเทศจีน และได้เปิดร้านขายเมล็ดพันธุ์ฝักขึ้นอีกร้านหนึ่งที่เมืองซัวเถา มณฑลกวางตุ้ง ชื่อร้าน “กวงไต้จึง” โดยที่ก่อนหน้านี้ก็ได้เปิดร้านชื่อ “กวงเม้ง” ซึ่งเมื่อรวมชื่อร้านของ เจียเอ็กชอ เข้าด้วยกัน ก็จะเป็น “เจินต้ากวงหมิน” หรือ “เจียไต้กวงเม้ง” ซึ่งหากเอาความหมายก็จะมีความหมายลึกซึ้งว่า “ชื่อตรงยิ่งใหญ่ประดุจดวงตะวัน”

แม้ว่าเจียเอ็กชอ ได้เปิดร้านกวงไต้จึงขึ้นมาเป็นร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์พืชฝักก็ตาม แต่เจียเอ็กชอยังคงบุกบั่นมุ่งมั่นทุ่มเทตัวเองอยู่ในสวนฝัก เพื่อสร้างแปลงทดลองเมล็ดพันธุ์ฝักคุณภาพดี ที่ให้ผลผลิตสูง น้ำหนักมาก โตเร็ว แข็งแรง ปลอดภัย เจีย เอ็กชอ ไม่เพียงแต่มีความชำนาญ มีความสามารถในการปรับปรุงคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ฝักนานาชนิดเท่านั้น หากแต่เขายังมีความสามารถในการผสมพันธุ์สัตว์ปีก เช่น ผสมพันธุ์ห่านให้มีน้ำหนักมาก เลี้ยงง่าย โตเร็ว จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศจีน ชาวจีนเรียกห่านพันธุ์นี้ว่าพันธุ์ “หัวสิงโต” และยังทำให้ดอกไม้บางชนิดออกดอกนอกฤดูกาลอีกด้วย อีกทั้งยังสามารถในการผสมพันธุ์ข้าวเปลือก จนกระทั่งได้พันธุ์ข้าวพันธุ์ใหม่คุณภาพดี โตเร็ว ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงสุดในประเทศจีน ต่อมาชาวจีนเรียกข้าวพันธุ์นี้ว่าพันธุ์ “เจียเอ็กชอ” และด้วยเหตุนี้ เจียเอ็กชอ จึงได้ชื่อว่าเป็น “นักพันธุกรรมศาสตร์” ผู้มีชื่อในประเทศจีน

⁵³ วิชัย สุวรรณบรรณ, ซี.พี. ธุรกิจไร่พรมแดน, หน้า 33.

⁵⁴ สัมภาษณ์ วัลลภ เจียรนนท์, 20 มี.ค. 2549.

⁵⁵ สัมภาษณ์ วัลลภ เจียรนนท์, 20 มี.ค. 2549.

อย่างไรก็ตาม หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มีประธาน “เหมาเจ๋อตง” เป็นผู้นำสามารถขับไล่รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งให้พ้นจากการยึดกุมอำนาจรัฐในปี 2492 แล้ว ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของจีนในครั้งนั้น ทำให้ธุรกิจของร้านกวางใต้จึง ในสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐบาลยึดแต่ด้วยผลงานดีเด่นและความมีคุณูปการในด้านการค้นคว้าพัฒนาพันธุกรรมศาสตร์พืชและสัตว์ของเจี่ยเอ็กชอ นี้เอง ในปี 2493 เขาจึงได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ให้เป็น “ผู้อำนวยการทางเทคนิคและการปรับปรุงกิจการการเกษตรของรัฐบาล”⁵⁶ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง ที่ตระกูลเจียรนวนนท์อาศัยเป็นสะพานในการเข้าไปลงทุนในจีนในเวลาต่อมา

3. สรุป

สำหรับการกำเนิดของทุนเขาวราชทั้ง 4 กลุ่ม จากการศึกษาพบว่า การที่บรรพบุรุษรุ่นที่ 1 ในประเทศไทยของทุนกลุ่มนี้เป็นจีนใหม่ทำให้ไม่สามารถพึ่งพิงระบบศักดินาเก่าได้ กลุ่มทุนเหล่านี้เริ่มสะสมทุนจากการทำการค้า จนสามารถเติบโตเป็น “นายทุนการค้า” ที่พร้อมจะนำทุนที่สะสมได้ไปลงทุนในกิจการอื่นต่อไปเมื่อโอกาสอำนวย

แม้ว่าภาวะสงครามจะทำให้การสะสมทุนและธุรกิจของตระกูลเจียรนวนนท์ชะงักงันไป แต่ปรากฏว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้ตระกูลโสภณพนิช และตระกูลโชควัฒนา สามารถสะสมทุนและลงทุนซ้ำในกิจการที่ใหญ่ขึ้นได้อย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ตระกูลโสภณพนิช สามารถอาศัยช่องว่างที่ธนาคารต่างชาติถอนตัวและปิดตัวจากภาวะสงคราม นำทุนที่สะสมไว้จากการค้ามาลงทุนในด้านการธนาคาร คือผันตัวจากนายทุนการค้ามาเป็นนายทุนการเงิน ในขณะที่ตระกูลโชควัฒนา อาศัยช่องว่างที่ห้างร้านของชาวตะวันตกถอนตัวและปิดตัวเพราะสงคราม นำทุนที่สะสมได้มาขยายกิจการการค้า โดยเป็นนายทุนนายหน้าของบริษัทญี่ปุ่น ขายสินค้าอุปโภคและบริโภคของญี่ปุ่นในตลาดของไทย การดำเนินธุรกิจในภาวะที่เหลือคู่แข่งน้อยมากเช่นนั้น ทำให้การสะสมทุนเป็นไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทั้งนี้สายสัมพันธ์อันดีระหว่างตระกูลโชควัฒนากับนายทุนญี่ปุ่น ยังกลายเป็นเครือข่ายผลประโยชน์ที่สำคัญของตระกูลคารกานนท์ในยุคต่อมา

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.